

Rozdział II

Wyższa Szkoła Handlowa 1915–1933

Lata 1915–1933, kiedy to Szkoła działała pod nazwą Wyższej Szkoły Handlowej, były okresem, w którym skromne kursy handlowe przekształcały się w wyższą uczelnię o charakterze akademickim.

1. Pod okupacją niemiecką (1915–1918)

I wojna światowa, zajęcie Warszawy przez wojska niemieckie oraz okupacja nie pozostały bez wpływu na sytuację w szkolnictwie i nauce polskiej. Zapoczątkowane zostały wówczas przemiany, które doprowadziły do nasilenia dyskusji nad zadaniami wychowania, programami nauczania i kształtem organizacyjnym szkolnictwa. Powołana przez władze niemieckie po zajęciu Warszawy Rada Regencyjna, a następnie Rada Stanu Królestwa Polskiego doprowadziły do powstania Departamentu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, który w grudniu 1918 roku przekształcił się w Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Wybuch I wojny światowej spowodował zahamowanie rozwoju Wyższych Kursów Handlowych im. Augusta Zielińskiego. Nastąpił spadek liczby słuchaczy i pogorszenie warunków materialnych. Rok szkolny 1914/15 rozpoczęto z opóźnieniem i w bardzo niedogodnych warunkach. Pobór do wojska znacznie przerzedził

szeregi słuchaczy i profesorów. Spośród 165 słuchaczy rozpoczynających naukę na pierwszym roku pozostało pod koniec roku akademickiego tylko 89.¹ Kolejny rok akademicki 1915/16 również rozpoczął się z opóźnieniem, w drugiej połowie października, ponieważ wcześniej nie można było uzyskać zgody władz okupacyjnych na uruchomienie kursów. Dodatkowym problemem były trudności komunikacyjne i paszportowe, które skutecznie tamowały napływ słuchaczy, przybywających stopniowo przez cały rok.²

W sierpniu 1915 roku, kiedy Warszawa znalazła się pod okupacją niemiecką, pojawiła się możliwość przekształcenia Kursów w uczelnię wyższą. Kwestiami związanymi z uporządkowaniem szkolnictwa zajął się ówczesny Wydział Oświecenia Komitetu Obywatelskiego miasta Warszawy. W uchwale z 21 października 1915 roku został potwierdzony charakter Kursów jako uczelni wyższej. Studentom Kursów przyznano też prawo do uczęszczania na wykłady na Uniwersytecie i Politechnice bez immatrykulacji, a studentom Uniwersytetu i Politechniki na wykłady Kursów. Z kolei w uchwale z 28 października 1915 roku stwierdzono wyraźnie, że „Kursy Przemysłowo-Rolnicze i Handlowe są uczelniami wyższymi”.³ Uchwały Wydziału Oświecenia Komitetu Obywatelskiego miasta Warszawy potwierdzone zostały przez niemieckie władze okupacyjne, które uznały Wyższe Kursy Handlowe im. Augusta Zielińskiego za Handelshochschule i stąd wywodzi się nazwa Szkoły – Wyższa Szkoła Handlowa. Uznanie Szkoły przez władze niemieckie wiązało się z poważnymi ograniczeniami jej funkcjonowania. Postawiono dyrekcyi warunek przestrzegania apolityczności, zakazano działania organizacji młodzieżowych, organizowania zgromadzeń niezwiązanych z wykładami, ćwiczeniami i seminariami.⁴ 18 stycznia 1916 roku władze okupacyjne wyznaczyły kuratora do sprawowania nadzoru nad Szkołą – Witolda Paszkowskiego. Pełnił on tę funkcję do końca roku akademickiego 1916/17.⁵

¹ *Rocznik Towarzystwa Wyższych Kursów Handlowych w Warszawie za czas od 1 września 1914 r. do 31 sierpnia 1916 r. (za dwa lata)*, Warszawa 1916, s. 4.

² *Ibidem*, s. 5.

³ *Wyższa Szkoła Handlowa, Szkoła Główna Handlowa, Miejska Szkoła Handlowa 1906–1945*, „Monografie i Opracowania” nr 134, SGH, Warszawa 1984, s. 31.

⁴ *Ibidem*, s. 31.

⁵ M.W. Mróz, *Działalność dydaktyczna Wyższej Szkoły Handlowej – Szkoły Głównej Handlowej w latach 1915–1939*, „Monografie i Opracowania” nr 388, SGH, Warszawa 1994, s. 20.

Pierwsze dyplomy ukończenia WSH w 1916 roku otrzymali: Zygmunt Gołaszewski, Zbigniew Kamiński, Marian Kowalski, Witold Rozciszewski i Zygmunt Zembrzusi.⁶ Do 1916/17 roku słuchaczami WSH mogli być tylko mężczyźni. Od roku 1917/18 o przyjęcie do Szkoły mogli ubiegać się na podstawie uchwał Rady Naukowej WSH z 13 stycznia i 6 listopada 1917 roku również kobiety. W związku z tym zostały zamknięte Kursy Handlowe J. Siemiradzkiej. Słuchaczki Kursów uzyskały prawo wstąpienia do WSH, a ich absolwentki traktowane były równorzędnie z absolwentami Wyższych Kursów Handlowych im. Augusta Zielińskiego.⁷ W roku akademickim 1917/18 w WSH studiowało 27 kobiet, co stanowiło zaledwie 15% słuchaczy.⁸

Jeszcze w czasie wojny przystąpiono do prac mających na celu dokonanie reorganizacji Szkoły, opracowanie nowych programów studiów i rozszerzenie zakresu kształcenia. Wprowadzono semestralny, zamiast rocznego, system studiów, obok specjalności handlowej wprowadzono samorządową, spółdzielczą, bankową i ubezpieczeniową, zreformowano system egzaminów i prac pisemnych. W maju 1916 roku Rada Towarzystwa Wyższych Kursów Handlowych zaakceptowała program reorganizacji Szkoły przedstawiony przez Bolesława Miklaszewskiego. W styczniu 1917 roku Rada Naukowa WSH przyjęła projekt programu i regulaminu studiów.⁹ Na tej podstawie 1 października 1917 roku odbyła się pierwsza uroczysta immatrykulacja studentów Wyższej Szkoły Handlowej.

Program i regulamin studiów z 1916 roku były dostosowane do ówczesnych warunków i możliwości studiowania. Ze względu na trudne warunki wojenne nie wszyscy studenci mogli ukończyć studia i uzyskać dyplom. Według założeń programowych i regulaminowych Szkołę mogli opuszczać absolwenci z dyplomem, absolwenci bez dyplomu oraz osoby ze zdany egzaminem półdyplomowym.¹⁰

W programie studiów na WSH wyróżniono wyraźnie dwa etapy. Pierwszy, obejmujący cztery semestry, wypełniony był wykładami, ćwiczeniami i seminariami z zakresu podstawowych dyscyplin ekonomicznych, nauk stosowanych i kształcenia języków obcych. Zamykał się on komisyjnym egzaminem półdyplomowym. W trakcie

⁶ *Rocznik Towarzystwa...*, op.cit., s. 5.

⁷ M.W. Mróz, op.cit., s. 128.

⁸ A. Ivánka, *Wspomnienia skarbowca 1927–1945*, Warszawa 1964, s. 65; E. Vielrose, *Szkoła w liczbach 1906–1956*, „Gazeta Młodego Ekonomisty” nr 2, 1956, s. 4.

⁹ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 63.

¹⁰ *Ibidem*, s. 46.

etapu drugiego, obejmującego semestry V i VI, uwzględniono specjalizację studiów: handlową, skarbową, samorządową, konsularną lub ubezpieczeniową. Nacisk był położony na zajęcia typu seminaryjnego, ćwiczenia oraz pokazy urządzone w instytucjach i zakładach odpowiednich dla poszczególnych kierunków kształcenia. Pozytywny wynik egzaminu półdyplomowego, zaliczenie zajęć z V i VI semestru oraz napisanie pracy dyplomowej uprawniało studentów do złożenia, również przed komisją, egzaminu dyplomowego.¹¹

2. Pierwsze lata w wolnej Polsce (1918–1924)

Odzyskanie przez Polskę niepodległości otworzyło przed nauką polską nowe możliwości, a przede wszystkim oznaczało konieczność integracji życia naukowego, ujednoczenia jego organizacji i stworzenia bazy materialnej, zwłaszcza na terenach byłego zaboru rosyjskiego i niemieckiego, gdzie ośrodki naukowe trzeba było tworzyć od podstaw. Z chwilą odzyskania niepodległości działało na ziemiach polskich zaledwie kilka wyższych uczelni. Największym autorytetem cieszyły się uniwersytety w Krakowie i Lwowie oraz Politechnika Lwowska. W grudniu 1918 roku otwarto prywatną szkołę wyższą – Katolicki Uniwersytet Lubelski. W 1919 roku powstały uniwersytety w Poznaniu i Wilnie oraz powołano do życia dwie specjalistyczne uczelnie, m.in. Akademię Górniczą w Krakowie i Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Powstało też wyższe szkolnictwo wojskowe, na czele z Wojenną Szkołą Sztabu Generalnego. O szybkim postępie oświaty charakteryzującym pierwszą dekadę niepodległości decydowała protekcyjna polityka państwa. Zmierzała ona do jak najszybszego przekreślenia dziedzictwa zaborów. Zwłaszcza że w warunkach demokracji parlamentarnej, przy zdecydowanym nacisku społecznym, mało kto mógł sobie otwarcie pozwolić na zlekceważenie tej istotnej dziedziny życia narodowego. W rezultacie wydatki na oświatę systematycznie rosły.

Po odzyskaniu niepodległości zaistniały warunki sprzyjające uporządkowaniu sytuacji Szkoły. Rozpoczął się nowy okres w dziejach uczelni. Rozszerzył się zakres i teren jej działania. Ukształtował się nowy model organizacyjny Szkoły, który znalazł wyraz w jej pierwszym statucie, zatwierdzonym 30 lipca 1919 roku przez

¹¹ Ibidem, s. 45.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Projekt statutu przygotowała specjalnie do tego celu powołana komisja.¹²

Pierwsze lata funkcjonowania państwa polskiego były dla uczelni bardzo trudne. W roku akademickim 1918/19 studia trwały zaledwie półtora miesiąca, zostały przerwane zaciągnięciem się młodzieży do wojska, co skutkowało zamknięciem wyższych uczelni na czas nieokreślony. W roku 1919/20 studiowała na przemian tylko część młodzieży urlopowana na I semestr. Ten rok akademicki zakończył się udziałem młodzieży w powstaniu śląskim i wojnie polsko-bolszewickiej. Z kolei rok akademicki 1920/21 rozpoczął się dopiero w grudniu 1920 roku, na skutek późnej demobilizacji młodzieży. W efekcie dopiero od roku 1921/22 rok akademicki stał się znów dziesięciomiesięczny. W pierwszym okresie po wojnie młodzież akademicka rekrutowała się przeważnie spośród osób zapóźnionych wskutek wydarzeń wojennych, częściowo urlopowanych wojskowych, dla których trzeba było czynić różne ulgi i ułatwienia. Dopiero w 1923 roku do Szkoły wstąpiła młodzież, która bez przerw ukończyła szkołę średnią, zniesiono wszystkie ulgi wojenne i WSH zaczęła prawidłowo funkcjonować.¹³

Bolesław Miklaszewski (1871–1941)

Na dyrektora powołany został Bolesław Miklaszewski, a na wicedyrektora Kazimierz Kasperski. Przypomnijmy, że do roku 1919 Towarzystwo wybierało dyrektora Szkoły, podczas okupacji zatwierdzanego przez niemiecką administrację. Na podstawie statutu z 1919 roku Szkoła przestała być własnością Towarzystwa Wyższych Kursów Handlowych, które pod nazwą Towarzystwo Wyższej Szkoły Handlowej działało jeszcze przez kilka lat. Od 1919 roku WSH stała się odrębną instytucją prawną i miała utrzymywać się z funduszków uzyskiwanych od Towarzystwa, organizacji kupieckich, przemysłowych, bankowych i państwa.

¹² W jej skład wchodził: B. Miklaszewski, T. Kociatkiewicz, E. Jarra, K. Kasperski, K. Krzeczowski, A. Jackowski. *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 32.

¹³ *Pamiętnik dwudziestolecia Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie 1906–1926*, Warszawa 1927, s. 10–11.

Statut oparł ustrój Szkoły na wewnętrznej autonomii grona nauczającego, tworzącego kolegium profesorskie, Senat i dyrekcję. W skład kolegium profesorskiego wchodziłi wszyscy wykładowcy. Powołano komisje: immartykulacyjną, egzaminacyjną, kwalifikacyjną, programową i wydawniczą. Do spraw związanych z gospodarką szkoły i gromadzeniem środków na jej funkcjonowanie została powołana Rada Naczelna, która składała się z przedstawicieli instytucji subwencjonujących Szkołę.¹⁴

Statut WSH wyodrębniał wśród kadry nauczającej cztery grupy: profesorów, docentów, nauczycieli przedmiotów specjalnych i lektorów. Jednocześnie wyróżniał grupę tzw. pomocniczych pracowników naukowych – asystentów zatrudnianych na dwa lata.

Zgodnie z Przepisami o obowiązkach i o wynagradzaniu grona nauczycielskiego i personelu administracyjnego Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie profesor zwyczajny był zobowiązany poświęcić Szkole 8 godzin tygodniowo, prowadząc wykłady, ćwiczenia, seminaria, sprawdzając prace i kierując pracą naukową asystentów i adiunktów. Do jego obowiązków należało też odbywanie semestralnych kolokwiiw zaliczeniowych, egzaminowanie studentów, ocenianie prac dyplomowych, magisterskich i doktorskich. Każdy profesor miał też obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach Senatu i przynajmniej w jednej z senackich komisji.¹⁵

Asystenci i adiunkci musieli poświęcić pracy w Szkole minimum 24 godziny tygodniowo, a lektorzy 12 godzin. Asystentami w WSH mogli zostać absolwenci Szkoły. Tylko w szczególnych wypadkach na stanowisko asystenta Senat mógł mianować osobę posiadającą dyplom innej uczelni i odpowiednią praktykę. Asystenci mieli być mianowani na swoje stanowisko przez Senat, na wniosek profesora lub docenta. Ich zadaniem, oprócz pomocy wykładowcom, było uzupełnianie studiów pod kierunkiem profesora i przygotowanie się do uzyskania odpowiednich stopni naukowych. Co roku praca naukowa asystentów była kontrolowana i Senat, na wniosek profesora, miał zatrzymać lub zwolnić asystenta.¹⁶

Postanowienia statutu z 1919 roku zrealizowano tylko częściowo. Nie zakończono prac nad utworzeniem Senatu, nie zostało także potwierdzone prawo do nadawania

¹⁴ Ibidem, s. 14–15; *Statut Wyższej Szkoły Handlowej*, Warszawa 1919.

¹⁵ Przepisy o obowiązkach i o wynagradzaniu grona nauczycielskiego i personelu administracyjnego Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, s. 1, Archiwum SGH.

¹⁶ Ibidem, s. 2.

stopni naukowych. Było to związane z ogłoszeniem ustawy z dnia 13 lipca 1920 roku o szkołach akademickich,¹⁷ która stawiała szkołom niepaństwowym nowe warunki uzyskiwania uprawnień akademickich. Zgodnie z ustawą, WSH powinna była dokonać odpowiednich zmian i uzupełnień statutu oraz uzyskać potwierdzenie uprawnień akademickich w ustawie sejmowej.

3. Wyższa Szkoła Handlowa w latach 1924–1933

Przejściowy brak pełni praw akademickich budził zaniepokojenie wśród studentów: „W 1922 r., kiedy wstąpiłem na uczelnię, Szkoła miała nazwę »Wyższa Szkoła Handlowa w Warszawie«, była uczelnią wyższą, lecz bez pełni praw szkół akademickich. Był to stan, który budził wśród nas, studentów, niepokój, ale uspokajano nas, że »sprawa jest w toku«. Z tego »toku« nie bardzo zdawaliśmy sobie sprawę, ale ufaliśmy naszym profesorom i zaufanie to nie zostało zawiedzione” – wspominał jeden ze studentów.¹⁸

Mimo to WSH cieszyła się dużym uznaniem nie tylko wśród studentów. Zofia Sokolnicka w swoim sejmowym referacie osiągnięcia Szkoły oceniała następująco: „Wyższa Szkoła Handlowa w trudnych warunkach niewoli rosyjskiej, następnie zawieruchy wojennej i początkowego okresu odbudowy Polskiej Państwowości, potrafiła drogą samopomocy społecznej, dzięki ciągłości kierownictwa, wyczerpanej i ofiarnej pracy zespołu profesorów i funkcjonariuszy, wydzwignąć się stopniowo na wyżyny uczelni o charakterze akademickim z 4-letnim kursem, zakończonym egzaminami i dyplomem na podstawie prac ściśle naukowych [...]. Zrównanie Wyższej Szkoły Handlowej z innymi [tak w oryginale – przyp. A.J.-N.] szkołami akademickimi ma znaczenie nie tylko praktyczne, lecz i wysoce wychowawcze dla społeczeństwa polskiego. Społeczeństwo jest skłonne do ideowości i idealizmu, oderwanych od życia praktycznego i rzeczywistości. Trzeba je przekonać, że nie tylko sztuki piękne i piękna literatura zawierają w sobie wielkie idee i krzewią idealizm, także zagadnienia i poczynania gospodarcze przepojone są wielką ideą: ideą użyteczności publicznej, wyrównania kontrastów takich jak: zbytek a nędza, wyzysk a krzywda, uszczęśliwianie

¹⁷ DzURP nr 70, poz. 494.

¹⁸ A. Ivánka, *Wspomnienia skarbowca 1927–1945*, Warszawa 1964, s. 36.

jednostki ludzkiej i całej społeczności – ideą niezależności gospodarczej, stanowiącej podstawę i warunek trwałej niepodległości politycznej”.¹⁹

WSH spełniała wszystkie warunki niezbędne do kształcenia na poziomie wyższym oraz nadawania stopni naukowych. Posiadała własny budynek z lokalami szkolnymi, specjalistyczną bibliotekę, odpowiednią liczebnie i jakościowo kadre nauczycieli oraz przepisy dotyczące planu i programu studiów. Dzięki temu 30 lipca 1923 roku Rada Ministrów przyjęła wniosek w sprawie przyznania WSH uprawnień państwowych szkół akademickich, który skierowany został do Sejmu 19 września 1923 roku, a 13 lutego 1924 roku projekt ustawy został uchwalony przez Sejm.²⁰ Nie byłoby to możliwe, gdyby nie starania B. Miklaszewskiego, który nie tylko dbał o rozwój i rozbudowę uczelni, ale także zabiegał o nadanie jej stosownych uprawnień.

Ustawa z dnia 13 lutego 1924 roku o przyznaniu Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie praw szkół akademickich²¹ stwierdzała m.in., że WSH podlega władzy nadzorczej ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego, jest osobą prawną o charakterze publicznym, równorzędną z państwowymi szkołami akademickimi, posiada statut i korzysta z samorządu w granicach ustawy z 1920 roku, ma prawo nadawania stopni akademickich zawodowych i naukowych. Zamknęła ona okres wieloletnich starań o uzyskanie dla Szkoły uprawnień wyższej uczelni. Jest rzeczą charakterystyczną, że ustawę podpisali trzej ludzie związani ze Szkołą: Stanisław Wojciechowski – prezydent RP, Władysław Grabski – prezes Rady Ministrów i Bolesław Miklaszewski – minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego.²² Na podstawie ustawy z dnia 13 lutego 1924 roku Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ogłosiło 19 maja 1924 roku nowy statut WSH,²³ a 18 czerwca 1924 roku zatwierdziło regulamin studiów i regulamin uzyskania dyplomu oraz powołało komisję do spraw weryfikacji ciała nauczającego.

Ustawa i statut z 1924 roku stanowiły podstawę ustroju i organizacji wewnętrznej Wyższej Szkoły Handlowej do 1933 roku. Szkoła miała charakter osoby prawnej.

¹⁹ Z. Sokolnicka, *Wyższa Szkoła Handlowa w Warszawie, jej znaczenie i zadania jako uczelni handlowo-ekonomicznej*, Warszawa 1924, s. 11, 20.

²⁰ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 32–33.

²¹ DzURP nr 19, poz. 185.

²² A. Ivánka, op.cit., s. 38.

²³ *Ustawa. Statut Wyższej Szkoły Handlowej. Regulamin i przepisy dla studentów WSH*, Warszawa 1924.

Podlegała bezpośrednio władzy ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego. Statut stwierdzał, że Wyższa Szkoła Handlowa jest szkołą jednowydziałową, z możliwością specjalizowania się od trzeciego roku studiów w kierunkach: handlowo-bankowym, skarbowym, samorządowym, konsularnym, ubezpieczeniowym, a językiem wykładowym jest język polski.²⁴ Zestaw oraz nazwy kierunków były zresztą w tym okresie dość płynne, np. kierunek handlowo-bankowy występował później jako ogólnohandlowy.

W myśl ustawy najwyższą władzę szkolną stanowił Senat. W jego skład wchodził wszyscy profesorowie Wyższej Szkoły Handlowej. Senat uchwalał regulamin wewnętrzny, przepisy porządkowe, programy wykładów i zatwierdzał zawieranie umów z profesorami i nauczycielami Szkoły. Przewodniczącym Senatu był rektor i to on zwoływał posiedzenia Senatu. Był zobowiązany zwołać posiedzenie na żądanie jednej trzeciej członków Senatu. Uchwały Senatu mogły być podejmowane zgodnie z porządkiem obrad. Wyjątkowe sprawy rozpatrywano za zgodą wszystkich zebranych.²⁵ Wnioski i projekty uchwał przed posiedzeniem Senatu należało zgłaszać sekretarzowi Senatu. Decyzja Senatu przekazywana była rektorowi do wykonania.

Rektor wybierany był na okres roku. Sprawował władzę wykonawczą. Jego zastępcą był prorektor, pełniący funkcję kierownika studiów. Rektor kontrolował przebieg spraw wchodzących w zakres działalności władz Szkoły, był odpowiedzialny za przestrzeganie ustaw i rozporządzeń rządowych. Reprezentował WSH na zewnątrz. Do jego obowiązków należało też: zwoływanie Senatu, immatrykulacja studentów oraz udzielanie urlopów studentom i profesorom. Prorektor zajmował się sprawami administracyjnymi oraz związanymi z budową gmachu szkolnego, pełnił kontrolę nad przebiegiem studiów, zajmował się egzaminami i sprawami studenckimi. Funkcjonowały też stałe komisje pełniące rolę pomocniczych organów Senatu: finansowo-budżetowa, budowlana, immatrykulacyjna, egzaminacyjna, biblioteczna, wydawnicza, regulaminowo-prawna, stypendialna, egzaminów doktorskich i magisterskich oraz rewizyjna. Powołany został administrator Szkoły, który pełnił rolę zastępcy rektora do spraw gospodarczych i technicznych, oraz kierownik Biblioteki. Zasadnicza różnica statutu Wyższej Szkoły Handlowej

²⁴ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 34.

²⁵ *Ibidem*, s. 34.

z 1924 roku, w porównaniu ze statutem z 1919 roku, polegała na przekazaniu pełnej władzy Senatowi, zniesieniu Rady Naczelnej, jako instytucji zajmującej się sprawami gospodarczymi Szkoły, oraz zróżnicowaniu kadry nauczającej.²⁶

Rozporządzeniem z dnia 23 marca 1925 roku Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mianowało profesorów i docentów WSH²⁷ na podstawie wniosków i opinii, utworzonej rok wcześniej, komisji weryfikacyjnej dla nauczycieli WSH.²⁸ Na pierwszym posiedzeniu Senatu 2 kwietnia 1925 roku wybrano na rektora Bolesława Miklaszewskiego, który miał w tym momencie za sobą ciężki okres ministrowania. Prorektorem został Kazimierz Kasperski.

Grupa wykładowców i studentów WSH

²⁶ Ibidem, s. 34.

²⁷ Profesorami zostali: Maurycy Chorzewski, Jan Dmochowski, Kazimierz Kasperski, Konstanty Krzeczkowski, Zygmunt Limanowski, Jan Stanisław Lewiński, Bolesław Miklaszewski i Antoni Sujkowski. Docentami zostali: Leon Babiński, Wacław Fajans, Aleksander Jackowski, Marian Kowalski, Edward Lipiński, Julian Makowski, Edward Rose, Marcei Różański i Henryk Tennenbaum.

²⁸ W skład komisji weszli: Franciszek Bujak, Ludwik Krzywicki, Karol Lutostański, Roman Rybarski, Wojciech Świętosławski, Adam Krzyżanowski, Władysław Zawadzki i Bolesław Miklaszewski.

Pierwszy rektor, prof. Bolesław Miklaszewski, piastował swoją godność do końca roku akademickiego 1927/28. Następnymi rektorami byli wybierani kolejno: Jan Dmochowski, a po jego śmierci w listopadzie 1928 roku Bolesław Markowski (1928/29), Antoni Sujkowski (1929–1931) i Aleksander Jackowski (1931/32). W 1932 roku ponownie został wybrany rektorem Bolesław Miklaszewski.²⁹ Godność prorektora pełnili kolejno: w latach 1925–1928 Kazimierz Kasperski, w roku akademickim 1928/29 Bolesław Markowski, a po jego wyborze na rektora ponownie Kazimierz Kasperski, w latach 1929–1931 Aleksander Jackowski, a w okresie 1931–1933 Antoni Sujkowski.³⁰

Władze uczelni bardzo dbały o interesujący program nauczania. „Studia zorganizowane w Szkole mają przede wszystkim charakter praktyczny. Ideą przewodnią w ich zorganizowaniu było uzyskanie sił fachowych do pełnienia szeregu ważnych funkcji [tak w oryginale – przyp. A.J.-N.] w życiu gospodarczym, społecznym i państwowym. Szło, jak to formułowaliśmy wielokrotnie, o organizatorów życia gospodarczego, o ludzi z podstawowym wykształceniem gospodarczym, którzy we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego mogliby występować jako świadomi znawcy, orientujący się w zawiłych procesach gospodarczych i społecznych”.³¹ W skład grona wykładowców wchodziłi zarówno teoretycy, jak i pragmatyczni działacze gospodarczy.³²

Program nauczania był efektem wieloletnich starań pracowników Szkoły. Od 1917 roku w V semestrze wybierało się specjalizację. Największą liczbę słuchaczy posiadał zawsze kierunek ogólnohandlowy, który był najbardziej uniwersalny. Skupiał on około trzech czwartych studentów. Liczba studentów na pozostałych kierunkach była uzależniona od chwilowych koniunktur, stypendiów i indywidualnych zainteresowań słuchaczy. Studenci chętnie wybierali kierunek konsularny, pomimo znacznych wymagań, które na nim obowiązywały (m.in. znajomość minimum dwóch języków obcych). Mniej studentów wybierało kierunki: ubezpieczeniowy, który

²⁹ J. Rothert, *Z historii Szkoły*, „Gazeta Młodego Ekonomisty” nr 2, 1956, s. 1; szerzej patrz: Pamiętnik i inne materiały dotyczące życia i pracy Założyciela i Rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie Profesora Dr. Bolesława Miklaszewskiego, red. A. Jackowski, Warszawa 1963, maszynopis, Biblioteka SGH.

³⁰ *Ustrój i organizacja szkoły*, w: *Pamiętnik trzydziestolecia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie 1906–1936*, Warszawa 1938, s. 227–228.

³¹ *Programy i metody nauczania*, w: *Pamiętnik trzydziestolecia...*, ibidem, s. 302.

³² *Skład ciała nauczającego*, w: *Pamiętnik trzydziestolecia...*, ibidem, s. 230.

wymagał predyspozycji matematycznych, skarbowy i samorządowy. Najmniejszym powodzeniem cieszył się kierunek spółdzielczy.³³

Studenci składali dwa egzaminy: ogólny z 17 przedmiotów na pierwszym i drugim roku studiów (według regulaminu egzamin mógł być składany w całości po drugim roku studiów lub podzielony na dwie części – pierwsza zdawana po pierwszym i druga po drugim roku) i egzamin dyplomowy z 6–7 przedmiotów po trzecim roku nauczania. Egzamin ogólny był bardzo trudny i 30–40% studentów musiało zdawać poprawki, a 10–15% wycofywało się z jego zdawania.³⁴

Dyplom zawodowy ukończenia Szkoły można było otrzymać po zdaniu wszystkich egzaminów i napisaniu pracy dyplomowej. Od 1924 roku słuchacze WSH mogli uzyskiwać stopnie naukowe magistra nauk ekonomicznych i doktora nauk ekonomicznych. Po uzyskaniu dyplomu zawodowego student, który odbył kolejny rok wykładów uzupełniających studia ekonomiczne i napisał rozprawę, zdawał egzamin z minimum 3 przedmiotów i bronił pracę przed specjalną komisją. Kandydatów do składania tych egzaminów nie było jednak wielu. Stopień doktora nauk ekonomicznych uzyskiwali magistrowie nauk ekonomicznych po napisaniu w ciągu co najmniej dwóch lat trzeciej pracy naukowej o charakterze syntetycznym, wnoszącej pewien dorobek teoretyczny, i obronieniu jej przed specjalną komisją egzaminacyjną.³⁵

Zasługą Szkoły była popularyzacja wielu wybitnych dzieł z zakresu ekonomii politycznej, historii myśli ekonomicznej, polityki gospodarczej i społecznej. Z inicjatywy WSH–SGH wydano tłumaczenie dzieł klasyków ekonomii politycznej oraz cenne podręczniki i monografie z dziedziny nauk ekonomicznych i pokrewnych. Dzięki temu dla polskich studentów stały się dostępne prace takich ekonomistów, jak A. Smith, D. Ricardo, F. Quesnay czy A. Turgot. Zorganizowaną akcją wydawniczą rozpoczęto w 1917 roku. Został wtedy powołany komitet redakcyjny, który opracował plan wydawniczy i rozpoczął jego realizację. Założeniem (w pełni udanym) planowanej akcji wydawniczej było wypełnienie luk w polskim piśmiennictwie ekonomicznym przez publikowanie podręczników, monografii i przyczynków, tłumaczeń dzieł autorów obcych, wyróżniających się prac absolwentów Szkoły oraz wydawnictw

³³ *Programy i metody...*, op.cit., s. 304.

³⁴ *Ibidem*, s. 307.

³⁵ *Ibidem*, s. 308.

okolicznościowych. Wydawnictwa określone zostały nazwą „Biblioteka Wyższej Szkoły Handlowej”. Podręczniki, monografie naukowe i tłumaczenia miały się ukazywać w ramach „Biblioteki” jako pozycje samoistne, a prace dyplomowe – w „Rocznikach WSH”. Pierwszy „Rocznik WSH” ukazał się w 1923 roku.³⁶

Początkowo Szkoła mieściła się przy ul. Koszykowej 9. Był to zwykły czynszowy budynek mieszkalny, z typowym podwórkiem–studnią, zaadaptowany na potrzeby szkolne. Na pierwszym piętrze mieściła się bursa, a od podwórza biblioteka. Sale wykładowe znajdowały się na drugim, trzecim i czwartym piętrze. Mimo adaptacji żadna z sal nie była jednak w stanie pomieścić słuchaczy na ogólnych, obowiązkowych wykładach dla pierwszego i drugiego roku. Dlatego władze Szkoły były zmuszone wynajmować na mieście większe sale wykładowe: w Pałacu Staszica, w Muzeum Przemysłu przy ul. Krakowskie Przedmieście, w Teatrze im. Fredry przy ul. Śniadeckich 5.³⁷

Decyzja o przeniesieniu Szkoły na ul. Rakowiecką była podejmowana ze sporymi oporami, ponieważ miejsce to znajdowało się z dala od centrum miasta. Córka Bolesława Miklaszewskiego tak wspomina ten okres: „Po odzyskaniu niepodległości mury rudery, w której mieściła się szkoła, pękały niemal od uczącej się młodzieży. Ojciec nie zgadzał się na żadne remonty, twierdził, że szkoda każdego grosza włożonego w Koszykową 9, konsekwentnie dążył do budowy własnego gmachu. Koledzy ojca, którzy nie przewidywali późniejszego rozwoju Warszawy, nie chcieli słyszeć o wielkim i tanim placu, upatrzonym przez ojca na ul. Rakowieckiej. Woleli coś znacznie mniejszego, byle nie »na końcu świata«. Ojciec twierdził, że za szkołą przyjdzie miasto, sam się zresztą starał o to gorliwie, kołacząc do Zarządu Miejskiego o linię tramwajową i uporządkowanie ulicy”.³⁸ Miklaszewski, wybierając ul. Rakowiecką jako nowe miejsce dla Szkoły, orientował się, że na Mokotowie wkrótce znajdą się ważne instytucje państwowe, głównie wojskowe, i w ten sposób Szkoła będzie miała bardzo dobrą lokalizację.

W grudniu 1923 roku została podpisana umowa w sprawie zakupu placu przy ul. Rakowieckiej 6. Powołano Komitet Budowlany pod przewodnictwem wicemi-

³⁶ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 61, 73.

³⁷ A. Ivánka, op.cit., s. 40.

³⁸ A. Ehrenfreucht, *Bolesław Miklaszewski w oczach córki*, „Gazeta Młodego Ekonomisty” nr 2, 1956.

nistra skarbu – Bolesława Markowskiego, który wyłonił zespół do przygotowania i prowadzenia budowy. Zamówiono dwa projekty – pierwszy u Karola Jankowskiego i Franciszka Lilpopa, drugi zaś u Jana Witkiewicza-Koszczyca. W lutym 1924 roku zapadła decyzja o realizacji projektu Witkiewicza-Koszczyca. Zakładał on budowę głównego pawilonu od strony projektowanej trasy N–S, pawilonu doświadczalnego od strony ul. Rakowieckiej i pawilonu bibliotecznego od projektowanej ul. Batorego. Rozwiązanie takie przyjęto ze względu na niedostatek środków finansowych i możliwość etapowego realizowania budowy.

Z uwagi na konieczność poprawy warunków lokalowych Komitet Budowlany postanowił rozpocząć budowę od pawilonu doświadczalnego przy ul. Rakowieckiej, który był przewidziany jako tymczasowa siedziba całej Szkoły do czasu wzniesienia budynku głównego. Prace rozpoczęto w listopadzie 1924 roku, w październiku 1925 roku pawilon był już w stanie surowym, a 24 listopada 1926 roku został oddany do użytku. Zajęcia w nowej siedzibie rozpoczęły się 10 września 1926 roku. Koszty budowy zostały pokryte z dotacji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wzniesienie obiektu szkolnego przy ul. Rakowieckiej ożywiło ruch budowlany na Mokotowie. Rozpoczęła się budowa zespołu budynków Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, powstał gmach Instytutu Geologicznego, rozwinęło się także budownictwo mieszkaniowe.

Prezydent Ignacy Mościcki podczas wizyty w WSH w listopadzie 1927 r.

W 1926 roku zatwierdzono projekt budowy biblioteki. W kwietniu 1928 roku ogłoszono przetarg na budowę pawilonu, a w maju przyjęto plan realizacji robót. Prace ziemne i fundamentowe zostały jednak wstrzymane ze względów finansowych. W znacznej mierze wpłynęło na to ograniczenie dotacji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Z pomocą przyszła Biblioteka Narodowa. WSH zawarła z nią umowę o wynajęcie części pomieszczeń w planowanym pawilonie. Biblioteka Narodowa udzieliła też Szkole pożyczki oraz opłaciła z góry czynsz za okres sześciu lat. Umożliwiło to wznowienie budowy w lipcu 1929 roku. Pawilon wraz z wyposażeniem oddano do użytku we wrześniu 1930 roku, a 28 stycznia 1931 roku nastąpiło jego oficjalne przejęcie przez Komitet Budowlany. Projekt budowy pawilonu głównego nie został przed wojną zrealizowany ze względu na brak środków finansowych.³⁹

Studenci WSH potrafili się zorganizować i prowadzili aktywne życie towarzyskie. Jedną z pierwszych czynności nowo przyjętego studenta było kupno czapki studenckiej. Aleksander Ivánka wspominał: „Pełne »insygnia studenckie« składały się z czapki, wstęgi tzw. »bandy« i metalowego znaczka. Do noszenia ich uprawniała przynależność do Bratniej Pomocy Studentów WSH. Czapka była z ciemnozielonego aksamitu z wąskim otokiem biało-amarantowym, nosiło się ją codziennie. »Banda« była wąską wstążką biało-zieloną, noszoną w chwilach »uroczystych«. Znaczek, przedstawiający żaglowiec z literkami WSH, tkwił stale w klapie marynarki. Czapki uważaliśmy za »twarzowe«, również koleżanki nosiły je chętnie, lekceważąco ocenialiśmy wygląd czapek Politechniki, brunatno-granatowych, czy białych rogatywek Uniwersytetu, zwanych »jaškami doktorowej Brudzyńskiej«, gdyż ponoć to żona pierwszego rektora miała je zainicjować”.⁴⁰ Poza nauką w Szkole studenci byli zajęci tworzeniem życia korporacyjnego, kas samopomocy, współpracą z różnymi organizacjami społecznymi, urządzaniem obchodów i uroczystości okolicznościowych. Niektórzy pracowali zarobkowo. Chętnie uprawiali sporty, grali w bilard i brydża, chodzili na zabawy, bale, statystowali w przedstawieniach teatralnych.⁴¹

Studia w Wyższej Szkole Handlowej były bardzo kosztowne, opłata za nie była prawie dwukrotnie wyższa niż na Uniwersytecie Warszawskim. Wysokie czesne

³⁹ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit., s. 41–44.

⁴⁰ A. Ivánka, op.cit., s. 41.

⁴¹ W. Rościszowski, *Moje wspomnienia z czasów studiów na WSH w latach 1913–1917*, „Gazeta Młodego Ekonomisty” nr 2, 1956.

Zarząd Towarzystwa „Bratnia Pomoc” Studentów WSH

i opłaty za egzaminy eliminowały dopływ uboższej młodzieży. Sprawa obniżki czesnego dominowała w czasie wszystkich wystąpień młodzieży. Wygórowane koszty nauki w WSH sprawiały, że możliwość studiowania w Szkole miała przede wszystkim młodzież, której rodzice zajmowali wyższe miejsca w hierarchii społecznej. Czesne stwarzało barierę ekonomiczną dla najbiedniejszych i często brak środków finansowych powodował rezygnację ze studiów na pierwszym roku albo urlop studenta.

Poza normalnymi kosztami utrzymania student wносił opłaty z tytułu wpisowego, czesnego, opłatę biblioteczną, opłaty egzaminacyjne. W latach trzydziestych opłaty w ciągu trzech lat studiów wynosiły 2013 zł rocznie. Kierownictwo uczelni tłumaczyło wysokie koszty koniecznością pokrywania wydatków z dochodów własnych, w których opłaty studenckie stanowiły około 70%, oraz krótkim, w porównaniu z innymi szkołami wyższymi, trzyletnim okresem studiów. Kiedy więc decyzją Senatu z 29 kwietnia 1927 roku podwyższono czesne z 320 zł do 440 zł, spowodowało to poważne napięcia i protesty w środowisku studenckim.

W tej sytuacji konieczne było zorganizowanie pomocy dla studentów. Jednak WSH nie dysponowała zbyt dużą liczbą stypendiów. Stosowała natomiast ulgi w opłacie czesnego, które obejmowały od 15% do 30% ogółu młodzieży studiującej w Szkole. Także studenci starali się pomagać sobie wzajemnie i chętnie zakładali organizacje studenckie.

Najważniejszą organizacją studencką było Towarzystwo „Bratnia Pomoc” Studentów Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie – tzw. Bratniak. Powstała ona w 1916 roku z przekształcenia działającego nielegalnie Zrzeszenia Słuchaczy Wyższych Kursów Handlowych. Była to organizacja apolityczna, zrzeszająca głównie studentów narodowości polskiej i mająca na celu świadczenie szeroko pojętej pomocy materialnej swoim członkom. Bratnia Pomoc reprezentowała interesy studentów wobec władz akademickich, udzielała członkom pomocy mieszkaniowej, żywnościowej, odzieżowej i lekarskiej, opiniowała podania o udzielenie ulg w opłatach szkolnych i o przyznanie pomocy materialnej, prowadziła działalność naukową i kulturalną oraz ułatwiała znalezienie posad członkom kończącym studia. W latach 1916–1918 Towarzystwo „Bratnia Pomoc” Studentów SGH brało udział w kwestach na Macierz Polską, utworzyło sekcję kolportażową w pracach społeczno-oświatowych, prowadziło sekcję żywnościową w Centralnym Komitecie Obywatelskim, zajmowało się sprzedażą marek dobroczynnych Rady Głównej Opiekuńczej.⁴² Szczególnie aktywny był Bratniak w latach dwudziestych, kiedy to współpracował ściśle z podobnymi organizacjami z innych uczelni warszawskich.⁴³ Z inicjatywy sekcji naukowej organizowano wycieczki w celu zapoznania się z życiem gospodarczym kraju i zagranicą, m.in. odbyły się wycieczki na Targi Wschodnie, do Zagłębia Naftowego, Łodzi, Zgierza i na Międzynarodowe Targi do Pragi.⁴⁴

Mimo że przynależność do Bratniaka, tak jak do każdej organizacji studenckiej, była dobrowolna, to – ze względu na pomoc udzielaną przez organizację – należeli do niej prawie wszyscy studenci. Najwyższą władzą Bratniej Pomocy było walne zgromadzenie wszystkich członków, które wybierało prezesa, zarząd, komisję rewizyjną i sąd koleżeński. Bratniak dzielił się na sekcje: naukową, finansową, pośrednictwa

⁴² M.W. Mróz, op.cit., s. 156–157.

⁴³ *Wyższa Szkoła Handlowa...*, op.cit.

⁴⁴ M.W. Mróz, op.cit., s. 157.

pracy, gospodarczą, kwalifikacyjną i dochodów niestałych.⁴⁵ Załamanie działalności organizacji nastąpiło w 1929 roku, kiedy to jej prezes, Witold Umiastowski, wbrew statutowi wygłosił przemówienie o mocnym zabarwieniu politycznym. W związku z tym, na mocy decyzji Senatu, Bratnia Pomoc pozbawiona była prawa do reprezentowania studentów do 15 lutego 1930 roku.⁴⁶

Charakter samopomocowy miała także Wzajemna Pomoc Studentów Żydów Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, organizacja powstała w 1925 roku, która liczyła około 150 członków, i niezależnie od własnych środków korzystała z pomocy Centrali Żydowskich Stowarzyszeń Akademickich w Polsce. Organizacjami samopomocowymi i towarzyskimi były tzw. koła prowincjonalne: Łęczycan, Sieradzan itp., których zadaniem było tworzenie więzi pomiędzy młodzieżą studiującą a miejscem jej pochodzenia i ułatwienie aklimatyzacji w Warszawie.⁴⁷

Ważną rolę odgrywały studenckie koła naukowe. Najstarsze Koło Ekonomistów Studentów Wyższej Szkoły Handlowej powstało w 1921 roku. Liczyło ponad 600 członków. Organizowało zebrania dyskusyjne, wycieczki krajowe i zagraniczne, prowadziło bibliotekę oraz muzeum dokumentów handlowych, monet i banknotów. W roku 1925 powstało Koło Praktycznej Wiedzy Handlowej. Liczyło 125 członków. Prowadziło działalność odczytową, dokształcanie w zakresie techniki handlowej oraz organizowało wycieczki. Mniejszą rolę odgrywały: powstałe w 1926 roku Koło Samorządców i Koło Spółdzielców oraz utworzone w 1927 roku Koło Skarbowców, które m.in. zajmowało się organizowaniem praktyk w urzędach skarbowych.⁴⁸ Poza wymienionymi organizacjami na terenie Szkoły działały korporacje.

W okresie międzywojennym funkcjonowało Koło Byłych Wychowanków Wyższej Szkoły Handlowej. Powstało ono w marcu 1912 roku jako Koło byłych Wychowanców Wyższych Kursów Handlowych im. Augusta Zielińskiego.⁴⁹ W październiku 1921 roku odbył się pierwszy zjazd absolwentów WKH–WSH. Z tej okazji została wydana okolicznościowa publikacja poświęcona wyższemu szkolnictwu ekonomicznemu.

⁴⁵ Pierwszym prezesem Bratniej Pomocy był Stefan Zbrożyna, a następnie funkcję tę pełnili: Piotr Butek, Waław Szurig, Stefan Ciszewski, Jerzy Czerniawski, Waław Narajowski, Tadeusz Rerutkiewicz, Stefan Perkowski, Jerzy Komarnicki.

⁴⁶ M.W. Mróz, op.cit., s. 159.

⁴⁷ A. Ivánka, op.cit., s. 73.

⁴⁸ M.W. Mróz, op.cit., s. 163.

⁴⁹ Ibidem.

Od samego początku Koło zajmowało się działalnością samopomocową, towarzyską i naukową. Udzielało pożyczek absolwentom WSH, pomagało im znaleźć pracę, współpracowało ze studentami WSH (od 1928 roku posiadało swojego delegata z głosem doradczym w zarządzie Bratniaka). Organizowało odczyty z dziedziny ekonomiczno-handlowej, wydawało własne publikacje. Jego przedstawiciele bardzo czynnie zaangażowali się w starania o przyznanie WSH pełnych praw akademickich i w zdobywanie funduszy na działalność Szkoły.⁵⁰ Liczba członków Koła szybko się zwiększała. W 1922 roku Koło liczyło 146 członków, w 1928 roku – 264, a w 1932 roku – 490.⁵¹

Z czasem Koło przystąpiło do organizowania absolwentów WSH przebywających w ważniejszych ośrodkach kraju. Poprzez utworzenie kół prowincjonalnych do organizacji weszli nowi członkowie, absolwenci WSH, którzy zaraz po ukończeniu Szkoły przenieśli się poza Warszawę. Z projektowanych kół prowincjonalnych jako pierwsze powstało w kwietniu 1923 roku Łódzkie Koło byłych Wychowawców WSH w Warszawie, które swoim zasięgiem objęło całe województwo łódzkie. Koło łódzkie zorganizowało kursy wieczorowe dla doksztalającej się młodzieży i urządzało odczyty przeznaczone dla szerokich kręgów społeczeństwa.⁵² W 1929 roku powstało Koło Śląsko-Dąbrowieckie, obejmujące teren zagłębia węglowego, po czym przystąpiono do organizowania koła na terenie Gdańska i Gdyni.⁵³

W czerwcu 1928 roku zostało przekształcone w Stowarzyszenie Wychowawców WSH i już pod tą nazwą w maju 1929 roku odbyło swój drugi zjazd.⁵⁴ Od 1929 roku posiadało własny lokal przy ul. Miodowej. W 1930 roku Stowarzyszenie uruchomiło własny program stypendialny. Stypendia były przyznawane członkom Stowarzyszenia, którzy chcieli odbyć studia uzupełniające za granicą. Fundusz był zasilany przez Bank Gospodarstwa Krajowego i przez Bank Polski.⁵⁵

Pomimo tych wszystkich udogodnień i pomocy z zewnątrz studia w Wyższej Szkole Handlowej pozostawały elitarne. Decydowało o tym wysokie czesne,

⁵⁰ *W XX-lecie Stowarzyszenia Wychowawców Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie*, Warszawa 1933, s. 6.

⁵¹ *Ibidem*, s. 8, 10.

⁵² *Ibidem*, s. 7.

⁵³ *Ibidem*, s. 10.

⁵⁴ A. Ivánka, *op.cit.*, s. 78.

⁵⁵ *W XX-lecie Stowarzyszenia Wychowawców...*, *op.cit.*, s. 10.

niewielka liczba domów akademickich, skromne stypendia, drogie książki i pomoce naukowe. Wśród polskiej inteligencji absolwenci WSH stanowili całkowicie nową jakość. W ich ręce przechodziło stopniowo kierowanie polityką i gospodarką. Z grona absolwentów Szkoły wywodzili się wybitni działacze gospodarczy i polityczni, m.in. Edward Droźniak,⁵⁶ Aleksander Ivánka,⁵⁷ Józef Krzczkowski,⁵⁸ Wiktor Martin,⁵⁹ Józef Poniatowski,⁶⁰ Stanisław Rychliński,⁶¹

⁵⁶ Edward Droźniak (1902–1966), ekonomista, do 1945 r. był urzędnikiem Centralnej Kasy Spółek Rolniczych, w latach 1945–1949 i 1956–1961 – prezesem Narodowego Banku Polskiego, w latach 1946–1951 równocześnie prezesem Banku Polskiego; w latach 1961–1966 – ambasadorem w Waszyngtonie, 1945–1947 – posłem do KRN z ramienia PPR, 1957–1961 – posłem na Sejm z ramienia PZPR.

⁵⁷ Aleksander Konstanty Ivánka (1904–1976), absolwent WSH, w latach 1925–1933 w SGH był asystentem u prof. Jana Stanisława Lewińskiego. W okresie 1927–1929 był pracownikiem kontraktowym Ministerstwa Skarbu, w 1929 roku został przeniesiony do GUS, od 1931 r. ponownie pracował w Ministerstwie Skarbu. W latach 1939–1943 sprawował funkcję dyrektora finansowego m.st. Warszawy. Po Powstaniu Warszawskim został wywieziony do Niemiec. W latach 1945–1949 był dyrektorem departamentu budżetowego w Ministerstwie Skarbu, od 1958 r. pracował w NIK. Wykładał w SGPiS. W 1970 r. przeszedł na emeryturę. Pozostawił interesujące *Wspomnienia skarbowca 1927–1945*, Warszawa 1964.

⁵⁸ Józef Krzczkowski (1901–1989), ppłk, w okresie 1917–1919 żołnierz POW i uczestnik walk w latach 1918–1920, brał udział w kampanii wrześniowej. W czasie wojny był w konspiracji – jako zaprzysiężony żołnierz ZWZ-AK zorganizował na terenie Puszczy Kampinowskiej, a zwłaszcza na obszarze VIII Rejonu AK, oddział partyzancki, którego był dowódcą (kapitan „Szymon”). W sierpniu 1944 r. stanął na czele sformowanej z tych oddziałów Grupy Kampinos Armii Krajowej, pomyślanej jako odsiecz dla Powstania Warszawskiego. Za zasługi otrzymał Krzyż Virtuti Militari, Krzyż Walecznych i Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami.

⁵⁹ Wiktor Martin (1900–1973), absolwent WSH, w latach 1917–1918 należał do POW. Od 1 kwietnia 1930 r. był pracownikiem kontraktowym w Biurze Ekonomicznym Rady Ministrów. W latach 1931–1934 pełnił obowiązki szefa Biura Ekonomicznego Prezesa Rady Ministrów; w okresie 1935–1938 zaś dyrektora gabinetu ministra skarbu, jako bliski współpracownik Eugeniusza Kwiatkowskiego. Od 1936 r. był członkiem Rady Banku Gospodarstwa Krajowego, od 1937 r. – rządowej Komisji Kontroli Cen, Międzyministerialnej Komisji ds. Motoryzacji Kraju, Komisji Hutnictwa. Od 1939 r. przebywał na emigracji.

⁶⁰ Józef Poniatowski (1897–1976), absolwent WSH i wydziału rolnego SGGW, od 1916 r. żołnierz POW, po ukończeniu studiów był asystentem w SGH. W 1928 r. w wyborach do Sejmu III Kadencji uzyskał mandat poselski z listy BBWR. Od 1936 r. pełnił funkcję dyrektora Biura Ekonomicznego przy Radzie Ministrów. W czasie wojny został internowany w Rumunii. W latach 1942–1944 redagował „Orła Białego”. Po wojnie pozostał na emigracji (Liga Niepodległości Polski) i zajmował się działalnością naukową. W latach 1948–1950 wykładał demografię w Polish University College w Londynie, a w latach 1954–1955 pracował w New College w Oksfordzie. Od 1960 r. był aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie; w latach 1972–1976 – ministrem spraw krajowych w rządzie emigracyjnym.

⁶¹ Stanisław Karol Rychliński (1903–1944) był uczestnikiem wojny polsko-bolszewickiej. Od 1923 r., przez dwa lata, będąc na drugim i trzecim roku studiów, pełnił funkcję zastępcy asystenta u prof. L. Krzywickiego. W latach 1924–1927 pracował w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej. Porzucił

Wacław Szurig.⁶² Ukształtowani już w wolnym państwie, różnili się od pokolenia rodziców. Nie pamiętali ograniczeń niewoli, nie żyli echemi dawnych podziałów. Niepodległość nie była już dla nich celem, stała się codziennością.

tę posadę w 1927 r. na prośbę L. Krzywickiego, aby objąć gorzej płatne stanowisko w WSH i poświęcić się wyłącznie pracy naukowej w WSH i IGS. W 1931 r. jako jeden z pierwszych otrzymał tytuł doktora w WSH. Współpracował z wieloma czasopismami: „Robotniczym Przeglądem Gospodarczym”, „Ekonomistą”, „Ruchem Prawniczym, Ekonomicznym i Socjologicznym”, „Drogą”, „Wiedzą i Życiem” czy „Samorządem Terytorialnym”. W czasie okupacji wykładał w Miejskiej Szkole Handlowej. Zginął 1 października 1944 r., zastrzelony przez Niemców w czasie łapanki. Pozostawił po sobie 13 książek, 54 artykuły oraz około 100 recenzji. Por. E. Gutowska, A. Landau, *Stanisław Rychliński (1903–1944)*, w: *Poczet wybitnych profesorów SGH–SGPiS*, red. A. Minkiewicz, IWZZ, Warszawa 1986.

⁶² Wacław Szurig (1896–1992) po ukończeniu studiów w 1921 r. działał w Stowarzyszeniu Wychowanków SGH. W latach 1938–1987 był jego przewodniczącym. Organizował Ogólnopolski Związek Akademickich Bratnich Pomocy. Był redaktorem naczelnym tygodnika „Polska Gospodarcza”. Po wojnie współtworzył CUP i Dzielnicę Przemysłową Służewiec. Był również działaczem PTE, wieloletnim redaktorem „Życia Gospodarczego” i prezesem Koła Wychowanków SGH.

